

Den naturlige skolesekken

Fakta- og oppgaveark til Undervisningsopplegget:

Strandplanter og tilpasning

Rynkerose *Rosa rugosa*

Tilhører rosefamilien. Den finnes på strender, veikanter og brakkmark. Denne planten er en busk som blir mellom 0,4 og 2 meter høy. Rynkerosen har store rosa blomster som danner store tomatrunde nyper på høsten. Nypene er rike på C vitamin og kan brukes til å lage te eller syltetøy (frøene brukes ikke). Stammen har tettsittende torner. Rynkerose kan vokse der det er både tørt og fuktig. Rosen er en innført art og begynte å spre seg i naturen her i landet i 1940 årene. Nå finnes den langs hele kysten og innover i landet. Denne arten er det vi kaller en fremmed art i Norge og har kommet med på det som kalles "svartelisten". Det er en liste over arter ikke naturlig hører hjemme i Norge, men som sprer seg raskt og overtar steder der våre naturlige arter vokser. Fremmede arter er et økende problem.

- Tegn en skisse av planten.
- Lag en beskrivelse av planten. Mål hvor høy den er og ha det med i din beskrivelse.
- Hvordan tror dere planten sprer seg?
- Hvorfor tror dere planten bare vokser der det er åpent (som strender og veikanter) og ikke der det er tett skog?

Strandarve *Honkenya peploides*

Tilhører nellikfamilien. Den vokser ofte i vide matter på sandstrender og er viktig for å binde sanddyner. Den tåler å bli dekket av sand. Planten blir mellom 5 og 10 cm høy, men planten kan ha lange utløpere. Blomstene er ofte enkjønnet. Bladene er sukkulente. Vi finner den ofte sammen med strandrug og strandreddik.

- Tegn en skisse av planten.
- Lag en beskrivelse av planten. Mål hvor høy den er og ha det med i din beskrivelse.
- Se godt på hvor planten vokser. Hvorfor tror du den vokser der den gjør og ikke mellom høyere planter på stranden?
- Ser du noen spesielle ting ved planten som du tror kan være en fordel for at den kan vokse der den gjør?
- Den vulkanske øya Surtsey ble dannet etter et vulkanutbrudd i 1963. Strandarve var den første planten som klarte å vokse der. Hvorfor tror dere at strandarve klarte å vokse der før andre planter?

Bitterbergknapp *Sedum acre*

Tilhører bergknappfamilien. Den vokser ofte i vide matter. Vi finner den på bergknauser, tørrbakker, murer og torvtak. Den er spesielt vanlig på strandberg. Den blir mellom 5 og 10 cm høy. Planten inneholder giftige alkaloider og saften fra planten kan gi varige øyeskader. Planten har vært brukt i folkemedisinen bla som et middel for å fjerne vorter.

- Tegn en skisse av planten.
- Lag en beskrivelse av planten. Mål hvor høy den er og ha det med i din beskrivelse.
- Se godt på hvor planten vokser. Hvorfor tror du den vokser der den gjør og ikke mellom høyere planter på stranden?
- Ser du noen spesielle ting ved planten som du tror kan være en fordel for at den kan vokse der den gjør?
- Hvorfor tror du planten har fått navnet sitt?

Fjørekkoll *Armeria maritima*

Tilhører fjørekkollfamilien. Den blir av og til kalt strandnellik, men den tilhører ikke nellikfamilien. Planten blir mellom 10 og 40 cm høy. Den har en lang stengel med en rosa blomsterstand i toppen. Bladene er smale og danner en rosett nederst. Den vokser på strandenger og strandberg. Den er rik på mineraler som jod, fluor og brom, noe som henger sammen med at den vokser så nær saltvann. På grunn av mineralene her den tidligere vært brukt i folkemedisin, blant annet mot plager med skjoldbruskkjertelen.

- Tegn en skisse av planten.
- Lag en beskrivelse av planten. Mål hvor høy den er og ha det med i din beskrivelse.
- Kan det være en fordel å ha blader i rosett? Hvorfor?
- Hvorfor tror dere bladene er så smale?
- Vokser fjørekkolle alene, sammen med andre planter eller begge deler?

Strandkvann *Angelica archangelica* ssp.
littoralis (ssp. står for *subspecies* (underart)).

Det er to underarter av kvann: strandkvann som vokser på stranden og fjellkvann som vokser i fjellet. Tilhører skjermplantefamilien. Strandkvann vokser på tangvoller og steinvoller. Den blir mellom 50 og 150 cm høy. Planten lukter sterkt/stramt. Kvann har vært mye brukt i folkemedisin og ble i vikingtiden og middelalderen brukt som grønnsak.

- Tegn en skisse av planten.
- Lag en beskrivelse av planten. Mål hvor høy den er og ha det med i din beskrivelse.
- Se godt på hvor planten vokser. Hvorfor tror du den vokser der den gjør og ikke på den åpne stranden?
- Planten har ganske tykk stengel. Tror du det er en fordel eller ulempe når den vokser på en strand? Hvorfor/hvorfor hvorfor ikke?

Strandrug *Elymus arenarius*

Strandrug tilhører gressfamilien og er en vanlig gressart på sandstrender langs kysten. Strandrug blir mellom 50 og 150 cm høy. Den er lett å kjenne igjen fordi den har en mer blåaktig grønnfarge enn de fleste andre gressarter. Bladene ruller seg ofte sammen. Planten er flerårig, det vil si at den kommer igjen år etter år. Den har en krypende jordstengel og vokser ofte i tette tuer og binder sanden godt.

- Tegn en skisse av planten.
- Lag en beskrivelse av planten. Mål hvor høy den er og ha det med i din beskrivelse.
- Hvorfor tror du fargen på strandrug er annerledes enn på gresset du finner i gressplener?
- Hvorfor tror du bladene ofte ruller seg sammen?
- Kan du se noe på planten som gjør at du tror den tåler å vokse på strand bedre enn andre planter?
- I nødsår har strandrug blitt brukt som mat. Hvilken del av planten tror du har vært brukt og hvilke gressarter bruker vi i dag til det samme?

Strandvortemelk *Euphorbia palustris*

Tilhører vortemelkfamilien. Den vokser på strandenger og fuktige grus- og steinstrenger sør i Norge. Strandvortemelk blir mellom 50 og 150 cm høy. Selve blomsten er liten og mangler kronblader og begerblader. Stengel og blader er grønne, mens de øverste bladene som sitter rundt blomstene blir gule. Om høsten blir hele planten rød. Den har hule stengler og en giftig melkesaft. Denne melkesaften kan brukes som middel mot vorter, men det må gjøres med forsiktighet. Planten er flerårig, det vil si at den kommer igjen år etter år, og den vokser ofte i bestander (flere sammen).

- Tegn en skisse av planten.
- Lag en beskrivelse av planten. Mål hvor høy den er og ha det med i din beskrivelse.
- Se godt på hvor planten vokser. Hvorfor tror du den vokser der den gjør og ikke på den åpne stranden?
- Planten har ganske tykk stengel. Tror du det er en fordel eller ulempe når den vokser på en strand? Hvorfor/hvorfor hvorfor ikke?
- Hvorfor tror du bladene som sitter rundt blomsten blir gule?
- Hvorfor tror du planten har kalles strandvortemelk?

